

koje je obilježio Schleiermacher. Vrijeme je to obnove katoličke teologije započete u Tübingenu i nastavljene u Rimu. Slijedi govor o odnosu filozofije i teologije u katolicizmu, zatim govor o Pismu, povijesti i kritici. Samo XIX. stoljeće obilježeno je pojavom liberalizma koji je imao odjeka i u teološkoj misli. Nakon toga autor se bavi teologijom u anglosaksonskom svijetu, slavenofilskim pokretom i ruskom teologijom, kršćanstvom i socijalizmom, kritikom kritike i povratkom eshatologije. Posebno piše o katolicizmu između restauracije i modernističke krize, odnosu pravoslavlja i Zapada, pojavi Fourvièra, La Saulchoira i *nove teologije*. Obrađeno je vrijeme nakon dijalektičke teologije i djelovanje Karla Bartha i Hansa Ursa von Balthasara. Lacoste piše i o odnosu teologije i liturgije u okvirima liturgijskog

pokreta, kao i o onim misliocima i teolozima koji su obilježili spomenuto razdoblje. Slijedi tema o razdoblju između Maréchala i Przywara, a sve završava Drugim vatikanskim koncilom i koncilskom teologijom, kao i novim školama koje se nakon njega nastale.

Povijest teologije sustavan je i cjelovit prikaz razvoja teologije od njezinih početaka, odnosno prapočetaka u vjeri staroga Izraela, do suvremenih teoloških strujanja nakon Drugoga vatikanskog koncila. Autori cjelina nepristrano, objektivno i sažeto prate, bez izostavljanja bitnih podataka, razvoj teološke misli u svim povijesnim razdobljima. Pritom iznose sve relevantne činjenice i osobe koje su udarile pečat u dvije tisuće godine razvoja teologije.

Daniel Patafta

Alojzije ČONDIĆ, *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja, Crkva u svijetu, Split, 2013., 289 str.*

Pod znakovitim i poticajnim naslovom *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*, u izdanju Crkve u svijetu iz Splita, godine 2013. objavio je dr. sc. Alojzije Čondić, docent na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, knjigu koja donosi promišljanja iz područja pastoralne teologije. Uvijek raduje kada hrvatski pastoralni teolozi objave svoja djela. To je dokaz da se razmišlja, da se želi evanđelje što autentičnije zasaditi u vlastiti život i djelovanje, a onda i u život i djelovanje crkvene zajednice kojoj pripada. Pastoralna

teologija je teološka znanost koja reflektira prošlu, sadašnju i buduću crkvenu i društvenu praksu vjere. Ona je interdisciplinarno usmjerena i zadaća joj je kvalitetno povezati teoriju i praksu, stalno promišljati, usmjeravati, pratiti, vrednovati i poticati pastoralni rad Kristove zajednice, Crkve. Pastoralisti i pastoralna teologija nisu neka radionica gotovih pastoralnih uputa, obrazaca i prijedloga, nego su oni, kako autor knjige naglašava, pozvani »prožeto duhovnošću, oštromno istraživati i jasno prosuđivati 'znakove

vremena' te *hic et nunc*, tj. u stvarnosti proročkim žarom djelovati« (str. 9).

U tom smjeru ide i sadržaj knjige *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*. Knjiga je osim na Uvod, Zaključne misli, Kazalo imena, Kratice i Bibliografiju, podijeljena na tri tematska dijela.

U Uvodu dr. sc. Alojzije Čondić obrazlaže nakanu pisanja knjige koja obuhvaća tematiku i problematiku iz područja pastoralne teologije. Posebno ističemo autorovo tumačenje naslova knjige. Slikovito objašnjava naslov knjige koji je odabran poticajem Markova evanđelja i prisposobom o jerihonskom slijepom prosjaku Bartimeju, a po svjedočanstvu samog autora, dodatno učvršćen homilijom pape Benedikta XVI. na zatvaranju Trinaeste opće redovne biskupske sinode 28. listopada 2012. godine na temu »Nova evangelizacija za prenošenje kršćanske vjere«. Crkva bi u svojem pastoralnom radu trebala učiti od slijepog prosjaka Bartimeja i na onome što je on učinio, bez oklijevanja i gubitka vremena dok je Isus prolazio pored njega. Zato autor pita: »Tko je Bartimej u našoj društvenoj i pastoralnoj zbilji? Proživljava li pastoralni rad sudbinu slijepoga prosjaka Bartimeja? Trebamo li pred društvenim izazovima i promjenama pastoralno progledati ili ostati 'pokraj puta'?« (str. 13).

Prvi dio knjige, koji je ujedno i najdulji, nosi naslov »Pastoralno bogoslovlje« te odmah na početku predstavlja nastanak i razvitak pastoralnog bogoslov-

lja u Europi i Republici Hrvatskoj. Druga tema prvog dijela posvećena je pastoralnom bogoslovlju u raspravi od Drugoga vatikanskog koncila do danas. Drugi vatikanski koncil, produbljujući ekleziologiju zajedništva, daje zamah obnovi pastoralne teologije s obzirom na predmet, metodologiju i svrhu crkvenoga rada. U obradi te teme autor ukratko prikazuje djelovanje i naglaske učenja španjolskog pastoralista Casiana Floristána (1926. – 2006.), poznatoga bečkog pastoralnog teologa Paula Michaela Zulehnera (r. 1939.), jednog od najistaknutijih talijanskih pastoralista Sergia Lanze (1945. – 2012.) te hrvatskog poslijekoncilskoga pastoralnog teologa Živana Bezića (1921. – 2007.). Predmet i metode pastoralnog bogoslovlja sadržaj su treće teme prvog dijela knjige, dok je četvrta tema posvećena pastoralnom radu i pastoralnom programiranju, temi koja sve više dolazi do izražaja u ispravnom pastoralnom djelovanju, ali i na stranicama stručne pastoralno-teološke literature.

»Pastoralni rad *ad intra*« naslov je drugog dijela knjige Crkva, a onda i njezina temeljna ustrojbeno jedinica – župna zajednica na različite načine djeluju *ad intra*. Da bi pastoralni rad bio što kvalitetniji potrebno je prema mišljenju autora osobito poraditi na dvama područjima, a to su: odgoj i obrazovanje vjernika u duhu sinodalnog reprociteta te duhovnost, odnosno pastoralno i duhovno vodstvo.

Crkva, pa tako i župna zajednica ostvaruju se i na društvenoj razini *ad*

extra. Treći dio knjige posvećen je pastoralnom radu *ad extra*. Crkva ima svoje mjesto u društvu i društvenoj šarolikosti te se ne bi smjela odreći toga mjesta. Zato je i u kršćanskim zajednicama potrebno razvijati evangelizacijsko-misionarski duh. Evangelizacija je trajan proces unutar same Crkve, ali i crkvenog djelovanja u društvu. Samo evangelizirana Crkva može evangelizirati i stvarati kršćanski identitet. Teme obrađene u tom dijelu knjige: prva/nova evangelizacija pastoralni izazov i Crkva u društvu – društveni pastoral, idu prema rečenome. Tako Crkva, župna zajednica, postaje otvoreni dom za sve ljude, zajednica koja se ne zatvara i koja se ne povlači u vlastitu sigurnost (usp. papa Franjo, *Evangelii gaudium*, 45-47).

U Zaključku knjige autor se vraća na evanđeoski tekst o jerihonskom slijepom prosjaku Bartimeju te još jednom ukratko propituje bit pastoralne teologije i pastoralnog djelovanja. Svi su u Crkvi, pastiri i vjernici laici, pozvani ustati na Isusov poziv i stvarati prikladne oblike pastoralnog rada. Ne možemo a da ne ponovimo autorova znakovita pitanja na zadnjim stranicama knjige: Tko je danas paraliziran? Tko je uzeti iz Evandjelja? Jesu li teologija i pastoral, teolozi i pastoralni radnici ukočeni, paralizirani? Možda se u ovim istaknutim pitanjima krije i sadržaj neke buduće knjige dr. sc. Alojzija Čondića, što s nestrpljenjem očekujemo!

Od početka do kraja knjige *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja* pastoralna teologija i sav pastoral

kontekstualizirani su u crkvenom i društveno-kulturnom ozračju. Knjiga je odraz autorova razmišljanja nad pastoralnom praksom Crkve u Republici Hrvatskoj. Dobro je došla kao poticaj za osmišljavanje što bolje pastoralne djelatnosti Crkve na svim razinama. U knjigu su vješto utkana razmišljanja priznatih europskih pastoralista, posebno talijanskih, među kojima autor ističe Sergia Lanzu, te hrvatskih pastoralnih teologa. Djelo dr. sc. Alojzija Čondića možemo u tom svjetlu razumjeti i kao svojevrsan spomen i zahvalu pastoralistu Sergiu Lanzi (1945. – 2012.), koji je sigurno odigrao značajnu ulogu u pastoralno-teološkoj izobrazbi samog autora. Autor vješto ujedinjuje misli istaknutih europskih i hrvatskih pastoralnih teologa s vlastitom prosudbom pastoralnog djelovanja Crkve u Republici Hrvatskoj. Time je pokušao dati smjer kojim bi se trebalo ići u današnjim crkvenim i društvenim okolnostima da bi se osvježila pastoralna praksa i odgovorilo znakovima vremena. Pastoralna djelatnost je dinamična djelatnost.

Svaka knjiga koja teorijski razmišlja o pastoralnom djelovanju Crkve na svim njezinim razinama može pridonijeti kvalitetnijem, radosnijem i autentičnijem pastoralnom djelovanju svih onih koji su izravno ili neizravno povezani s pastoralom. S tom je nakanom pisana knjiga *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*, i u toj je nakani uspjela. Potiče na procjenu trenutnoga pastoralnog djelovanja kao i na njegovo poboljšanje.

Knjiga je vrijedno djelo iz područja pastoralne teologije i trebala bi doći do svojih adresata: svećenika, redovnika, redovnica, vjernika laika angažiranih u

župnim zajednicama te, svakako, studentica i studenata teoloških učilišta.

Josip Šimunović

Logos. Časopis za filozofiju i religiju, 1 (2013.) 2

Godine 2013. u Bosni i Hercegovini pokrenuto je izdavanje novog časopisa *Logos*, koji izdaje Centar za kulturu i edukaciju – LOGOS iz Tuzle, a prvi je broj izašao u siječnju 2013. godine. Časopis izlazi dva puta godišnje.

Iako očito prvotno usmjeren bosanskohercegovačkom čitateljstvu, čini nam se da je riječ o regionalno relevantnom časopisu i to stoga što je specijaliziran za specifične teme vezane uz filozofiju i religiju kao i njihov međusobni odnos. *Logos* objavljuje priloge iz komparativne religio-logije, filozofije religije, fenomenologije religije, ontologije, filozofske hermeneutike, gnoseologije, filozofske antropologije i srodnih znanstvenih disciplina.

Ono po čemu se ova publikacija razlikuje od nekih drugih koje prate religiju i filozofiju jest to da se u njoj nastoji gajiti interreligijski, interkonfesionalni i interdisciplinarni pristup zbilji religije. Članovi uredništva kao i autorice i autori koji objavljuju u časopisu pripadaju različitim religijskim tradicijama ili njihov znanstveni interes naprosto uključuje i religiju. U tome smislu, temeljna je intencija ovog časopisa afirmirati znanstvena istraživanja u području filozofije i religije, osnažiti interkulturalni i interreligijski

dijalog te jačati svijest o značaju i pretpostavkama filozofijskog i religijskog pluralizma. Taj cilj je osobito istaknut u Uvodniku prvog broja, u kojem glavni urednik Rusmir Šadić pojašnjava kako *Logos* »nastoji afirmirati filozofiju i religiju u njihovim svekolikim dimenzijama, te stvoriti matricu na kojoj će biti moguće otvoriti i razvijati plodotvoran dijalog između njih«. Sve to predstavlja novost na ovim južnoslavenskim prostorima.

Pluralističko je usmjerenje časopisa razvidno i iz drugog broja koji je predmet ovog osvrta. Drugi je broj *Logosa* izašao u srpnju 2013. godine a njegova je bitna odlika tematska i metodologijska raznolikost. *Lino Veljak*, profesor na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u prilogu pod naslovom »Ontologija i metafizika« nastoji osvijetliti smisao tih ključnih filozofijskih pojmova analizirajući njihovo značenje kroz povijest filozofije. Osobit je naglasak na tematiziranju značenja Kantove kritike metafizike za svu kasniju filozofiju, kao i na suvremenim pokušajima kritike iz perspektivâ kako »analitičke« tako i »kontinentalne« tradicije. *Vesna Stanković Pejnović* u prilogu »Nietzscheovo shvaćanje slobode« donosi jednu obuhvatnu